

Guide

för lackföretagets arbetsmiljöarbete

Motorbranschens Arbetsgivareförbund
Svenska Målareförbundet

Stockholm, februari 2004

© Motorbranschens Arbetsgivareförbund, Svenska Målareförbundet

Lackföretagets arbetsmiljöarbete

Lackerare som trivs och är engagerade gör ett bättre arbete. En god arbetsmiljö ökar förutsättningarna för högre produktivitet och även nöjda kunder. Alla företag måste, oavsett storlek och verksamhet, bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete.

En god arbetsmiljö underlättar även rekryteringen av unga kompetenta medarbetare till företaget.

För att förenkla arbetsmiljöarbetet för arbetsgivare och anställda har vi tagit fram en kortfattad och lättförståelig guide. Den innehåller information, råd och tips om hur man skapar en sund arbetsmiljö. Här finns också goda exempel från företag i branschen, som kan fungera som tips till andra företag.

Motorbranschens Arbetsgivareförbund och Svenska Målareförbundet har tillsammans genomfört en studie av hur arbetsmiljön ser ut i lackföretag. Studien visar att företag i branschen överlag är medvetna om värdet av en god arbetsmiljö och strävar efter att erbjuda sina anställda detta.

Vid årsskiftet 2001-02 lanserade parterna självstudiematerialet "Jobbet Kroppen Livet i motorbranschen" på cd. I materialet finns ett särskilt avsnitt för lackarbete, vilket vi varmt rekommenderar för såväl verksamma lackerare som till de som är under utbildning.

Stockholm, februari 2004

Leif Haglund
Motorbranschens Arbetsgivareförbund

Hans-Åke Engdahl
Svenska Målareförbundet

Innehåll

Systematiskt arbetsmiljöarbete	5
Trivselfaktorer	9
Stresshantering	10
Tillbud och olycksfall	11
Rehabilitering och arbetsanpassning	12
Medicinska kontroller	13
Arbetsutrustning och hjälpmedel	14
Personlig skyddsutrustning	16
Kemiska arbetsmiljörisker	18
Arbetsställningar och tunga lyft	20
Ensamarbete och risker	22
Första hjälpen och krisstöd	23
Introduktion av nyanställda	24
Samordningsansvar	25
Bilagor	
Årlig sammanställning av skador	26
Anpassad hälsoundersökning - Lackerare	27
Anmälan olycksfallstillbud/mindre skada	29
Isocyanater – Kall Hantering	30

Systematiskt arbetsmiljöarbete

Alla arbetsgivare är enligt lag skyldiga att se till att miljön på arbetsplatsen är sund och säker samt att minimera risken för olyckor. Det handlar om att planera, leda och kontrollera verksamheten, d v s att systematisera arbetsmiljöarbetet.

Systematiskt arbetsmiljöarbete (tidigare internkontroll) innebär att arbetsmiljöarbetet ska systematiseras och ändras fortlöpande för att få en arbetsplats som är så trygg och säker som möjligt. För att arbetet ska fungera är det viktigt att ansvariga chefer är medvetna om att arbetsmiljöarbetet ingår som en del i deras ansvar för verksamheten.

För ett lackföretag innebär detta att man

1. konstaterar hur arbetsmiljön ser ut,
2. bestämmer sig för hur man vill att den ska se ut,
3. tänker ut hur man ska åstadkomma detta,
4. genomför eller bestämmer när det ska genomföras och
5. kontrollerar om man lyckats och konstaterar på nytt hur arbetsmiljön ser ut...

För chefer/arbetsledare gäller att:

- Känna till vilka arbetsmiljöregler som gäller för verksamheten.
- Ta ansvar för sina medarbetare och ge dem möjlighet att påverka sin arbetssituation.
- Känna till vilka arbetsförhållanden medarbetarna har, ta reda på vilka risker de kan utsättas för samt vilka åtgärder som behövs för att minimera dessa risker.
- Se till att skriftliga instruktioner finns till hands vid arbetsuppgifter där allvarliga risker kan förekomma.
- Se till att endast arbetstagare som har fått tillräckliga instruktioner får tillträde till områden där det finns en påtaglig risk för ohälsa eller olycksfall.
- Årligen se över företagets systematiska arbetsmiljöarbete.

För skyddsombud gäller att:

- Företräda och aktivera arbetstagarna i arbetsmiljö-/skyddsfrågor.
- Bevaka att arbetsgivaren uppfyller kraven på systematiskt arbetsmiljöarbete.

- Delta vid planering av lokaler, arbetsprocesser och metoder som kan påverka medarbetarnas arbetsmiljö.
- Påpeka brister och föreslå åtgärder till arbetsgivaren.

För medarbetare gäller att:

- Medverka till en så god arbetsmiljö som möjligt genom att följa föreskrifter och interna regler samt använda skyddsanordningar eller personlig skyddsutrustning där så bestämts.
- Underrätta närmaste chef eller skyddsombud vid fara för liv eller hälsa.

Enligt arbetsmiljölagen ska alla medarbetare ha tillgång till de arbetsmiljöregler som gäller. På Arbetsmiljöverkets hemsida – www.av.se – finns alla arbetsmiljöregler lätt tillgängliga.

Organisering av arbetsmiljöarbetet

Hur det systematiska arbetsmiljöarbetet planläggs varierar beroende på hur stort företaget är. Finns en skyddskommitté är den en naturlig initiativtagare till arbetsmiljöarbetet.

För mindre lackföretag som inte har skyddskommitté rekommenderas en modell där arbetsmiljöfrågorna behandlas på samma sätt som andra gemensamma frågor. Detta innebär att arbetsmiljöfrågorna tas upp vid till exempel vecko- eller månadsmöten. För att undvika missförstånd om vad som har bestämts är det en fördel om dessa möten protokollförs.

Dokumentera arbetsmiljöarbetet

För alla företag och verksamheter, oavsett storlek, gäller att riskbedömningar, sammanställning av skador och tillbud samt handlingsplaner ska vara skrift-

liga. För företag som har 10 anställda eller fler ska även arbetsmiljöpolicy, rutiner, samt ansvars- och uppgiftsfördelning vara skriftliga.

Riskbedömning

Som underlag till handlingsplanen ska det göras en riskbedömning. I den ska ingå identifiering, värdering och prioritering av de arbetsmiljörisker som kan finnas i företaget. Checklistor är ett bra hjälpmedel vid regelbundna skyddsronder och genomgångar.

På ett lackföretag förekommer flera arbetsmoment där en riskbedömning behöver göras, t ex vid plastreparationer, slipning, spackling och blästring.

Sammanställning av skador och tillbud

Arbetsgivaren ska sammanställa de skador och tillbud som inträffat under året. Syftet är att man enkelt ska upptäcka om det finns något mönster i inträffade skador och tillbud och på så sätt arbeta för att undvika att det inträffar igen. Se exempel bilaga sid 26.

Handlingsplan

Den första handlingsplanen upprättas utifrån en granskning av företagets arbetsmiljö. Granskningen kan föregås av en skydds rond som genomförts med en anpassad checklista. Av handlingsplanen ska bland annat framgå vilka konkreta åtgärder man avser att göra samt vem som ansvarar för genomförandet. Exempel på handlingsplan:

Problem/ avvikelse	Vad ska göras	Vem ansvarar för att det blir gjort	När ska det vara klart	Uppskattad kostnad	Uppföljning/utvärdering (är problemet löst, behövs ytterligare åtgärder)
XX	YY	NN	29 feb 2004	Z kronor	1 maj 2004

Arbetsmiljöpolicy

Det är viktigt att företaget har en policy för sitt arbetsmiljöarbete. Av policyn ska det framgå vilka ambitioner företaget har avseende nivån på sitt arbetsmiljöarbete samt hur denna nivå ska uppnås. Det bör också framgå hur man från ledningen har tänkt sig den interna arbetsfördelningen och vem som ansvarar för arbetsmiljön på företaget.

Externa resurser

Det mesta av det systematiska arbetsmiljöarbetet klarar lackföretaget på egen hand. Om företaget konstaterar att det finns brister i arbetsmiljön som verkar svåra att åtgärda, kan det vara värdefullt att kontakta någon utomstående arbetsmiljöexpert, t ex företagshälsovården.

Arbetsmiljöinspektionen

Arbetsmiljöverkets avdelning för inspektion, Arbetsmiljöinspektionen, har med stöd av lag rätt att besöka arbetsplatser och i syfte att kontrollera att gällande arbetsmiljöregler efterlevs. Vanligen anmäls ett inspektionsbesök hos ett företag i förväg genom telefonsamtal eller brev.

Vid besöket kan en eller flera inspektörer närvara. Skyddsombudet eller annan företrädare för personalen brukar delta vid inspektionen. I anslutning till inspektionen redogör inspektören för hur han eller hon uppfattar arbetsmiljön och de eventuella brister som observerats. Om inspektören upptäcker brister kommer dessa att beskrivas i ett skriftligt inspektionsmeddelande som skickas till företaget.

”Vi har personalmöte varje fredag där vi bl a diskuterar arbetsmiljöfrågor. Frågor som berör medarbetarnas arbetsmiljö och som ska åtgärdas, antecknas i vår handlingsplan och sätts upp på våra anslagstavlor, väl synligt för alla.”

bil- & industrilackeringsföretaget Runlack i Ängelholm

Trivsselfaktorer

Den fysiska arbetsmiljön är naturligtvis mycket viktig när man talar om en god arbetsmiljö. För den enskilde medarbetaren är även den psykosociala miljön mycket viktig. Den är avgörande för om medarbetaren trivs på sitt arbete.

En öppen och förtroendefull kommunikation mellan arbetsledare och medarbetare är av stor betydelse, liksom respekt och att man känner tillit för varandras yrkesutövning.

För att alla anställda ska känna att de har en rimlig arbetsbelastning efter sina egna förutsättningar är det en klar fördel om samtliga anställda är delaktiga vid planeringen av det egna arbetet.

Ett konstruktivt sätt att tillvarata idéer för en trivsamt arbetsplats är att ha regelbundna möten där synpunkter och idéer kan framföras och diskuteras. Man kan exempelvis ha frukost- eller lunchmöten en gång per vecka, där man under avspända former kan diskutera idéer för hur arbetsuppgifterna ska utföras.

En annan ofta underskattad faktor för trivselt på arbetsplatsen är att ge varandra uppskattning för ett väl utfört arbete.

”Hos oss får alla anställda fylla i ett frågeformulär en gång per år, vilket tar upp både fysiska och psykosociala arbetsmiljöfaktorer. Formulären ställs sedan samman och går igenom gemensamt, om det är något i arbetsmiljön som kan förbättras.”

bil- och industrilackeringsföretaget Lassessons Billackering i Eskilstuna

Stresshantering

En alltför hög arbetsbelastning kan leda till oönskad stress vilket i sin tur kan leda till såväl fysiska som psykiska besvär.

Några enkla åtgärder för att minska oönskad stress kan vara att:

- Arbetsgivaren tillsammans med medarbetarna försöker kartlägga vilka stresskällor som finns i verksamheten och därefter utarbetar en handlingsplan för att, så långt det är möjligt, minimera dessa stressmoment.
- Alla på företaget har en enklare arbetsbeskrivning där det framgår vilka arbetsuppgifter man har. Med arbetsbeskrivningen som utgångspunkt är det sedan lätt för arbetsgivaren att stämma av med medarbetaren, förslagsvis 1-2 gånger per år, om arbetsbelastningen är anpassad efter medarbetarens förutsättningar.
- Man har regelbundna fikapauser på arbetsplatsen, där chefer och medarbetare kan träffas.
- Chefer och arbetsledare föregår med gott exempel.

”Vi låter våra kunder, via ett bokningssystem på internet, själva boka tider för lackering och bilplastreparationer. Arbetsbelastningen har blivit mer jämt fördelad över veckan och stressen, särskilt på måndagar, har minskat avsevärt.”

billackeringsföretaget Lackis Ove Degerman i Skellefteå

Tillbud och olycksfall

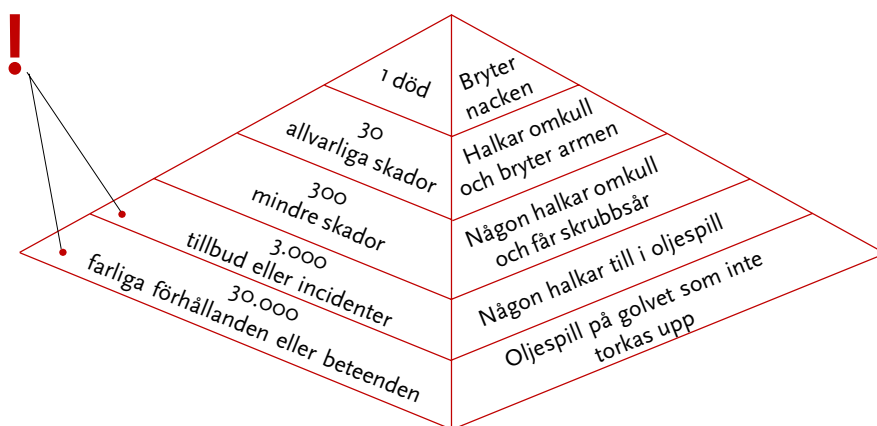
Arbetsgivare måste naturligtvis verka för att det inte inträffar några tillbud på arbetsplatsen.

Ett tillbud är en händelse, som under andra förhållanden kunde ha skadat människor, miljön, material eller orsakat produktionsförlust.

Om det sker en olycka på arbetsplatsen är det viktigt att detta rapporteras och dokumenteras för att undvika liknande olyckor i framtiden. En svårighet med rapporteringen kan vara att det tar alltför lång tid att fylla i en tillbudsblankett. Det blir helt enkelt inte gjort. Exempel på utformning av en enkel tillbudsblankett finns på sid 29.

Allvarliga tillbud eller olyckor ska rapporteras till Arbetsmiljöinspektionen så snart som möjligt. Även försäkringskassan ska meddelas. Det kan vara svårt att avgöra om ett olycksfall kan leda till en framtida arbetsskada, varför det är extra viktigt att försäkringskassan får anmälan om olycksfall så tidigt som möjligt.

Figuren nedan visar att bakom ett olycksfall döljer sig ofta ett stort antal tillbud. Det är alltså viktigt att arbetsgivare och medarbetare uppmärksammar dessa tillbud innan det inträffar något olycksfall.

Rehabilitering och arbetsanpassning

Arbetsgivaren har enligt lag ansvar för att klarlägga den anställdes behov av rehabilitering samt att åtgärder vidtas för att en effektiv rehabilitering sker.

Arbetsgivaren ska påbörja en rehabiliteringsutredning när:

- den anställde varit sjuk i mer än 4 veckor,
- den anställde har upprepad korttidsfrånvaro, d v s mer än sex tillfällen under en 12-månadersperiod eller
- den anställde själv begär det.

En särskild blankett för detta kan beställas från försäkringskassan, www.fk.se. Den finns även på MAFs medlemsida som du når via www.transportgruppen.se.

Rehabiliteringsutredningen ska lämnas till försäkringskassan inom åtta veckor. Därefter upprättar försäkringskassan tillsammans med den anställde och arbetsgivaren en rehabiliteringsplan. Har företaget en särskild kontaktperson på försäkringskassan underlättar det samarbetet betydligt.

Rehabiliteringsutredningen ska utgå från den anställdes förutsättningar. Den anställde ska medverka efter bästa förmåga. Ett bra samarbete mellan den anställde och arbetsgivaren är grunden för en lyckad rehabilitering. En bra samarbetspartner vid rehabilitering är företagshälsovården.

Det lönar sig att agera så tidigt som möjligt. Ju längre tid en anställd är sjukskriven, desto svårare kan det vara att komma tillbaka till sitt arbete.

Medicinska kontroller

I ett lackföretag hanteras hårdplastprodukter som t ex lacker och lim. Dessa produkter kan innehålla isocyanater, vilka kan ge allvarliga hälsoeffekter i form av andningsbesvär och i svåra fall astma.

Arbetsgivaren ska se till att medarbetare som kan komma i kontakt med isocyanater får genomgå en utökad medicinsk kontroll innan arbete påbörjas.

Den första medicinska kontrollen sker efter 6 månader efter påbörjat arbete och därefter vart annat år. Läkare ska efter genomförd undersökning förse medarbetaren med ett tjänstbarhetsintyg, att denne kan fortsätta sitt arbete vid lackföretaget. Detta intyg fungerar även som ett "kvitto" på att arbetsgivaren har tagit ansvar för att berörda medarbetare genomgått medicinsk kontroll. Lackernas anpassade hälsoundersökningsblankett hittar du på sid 27.

För att ta reda på om en produkt innehåller isocyanater kan man studera produktens säkerhetsdatablad. Man kan också ta hjälp av arbetsmiljöexperter från t ex företagshälsovården.

"Vi samlar alla anställdas tjänstbarhetsintyg i en pärm, vilka lätt kan visas upp om till exempel Arbetsmiljöinspektionen kommer på besök."

*bil- & industrilackeringsföretaget Lassessons
Billackering i Eskilstuna*

Arbetsutrustning och hjälpmedel

Det krävs bra redskap och hjälpmedel för att ett arbete ska kunna utföras så effektivt och säkert som möjligt.

Användandet av handverktyg och sprututrustning är ofta traditionsbundet. Som arbetstagare använder man den utrustning som finns på företaget utan att ifrågasätta om den passar eller inte.

Användandet av lyfthjälpmedel varierar från företag till företag, men även från arbetstagare till arbetstagare. För att minimera onödiga påfrestningar i rygg, axlar och nacke är det därför nödvändigt att varje arbetstagare försöker, så långt det bara är möjligt, arbeta i en bekväm arbetsställning.

Vibrerande handverktyg

Det vanligaste symptomet på en vibrationsskada är s k vita fingrar, vilket kan uppstå till följd av att blodcirkulationen i och under huden störs. Vita fingrar yttrar sig som blekhet och nedsatt känsel. Dessa besvär kan orsakas av vibrerande handverktyg, särskilt om de är av äldre årgång. Om vibrations-exponeringen upphör går skadan så småningom tillbaka. Är skadan lindrig kan man räkna med att den går tillbaka snabbt. Rökning ökar risken för störningar i blodcirkulationen och därmed också risken att drabbas av vita fingrar.

Lyfthjälpmedel

Lyftanordningar används i allt större utsträckning på verkstäderna. Men vid kortvariga arbetsmoment riskerar dessa att rationaliseras bort, vilket är olyckligt, då just de korta momenten, särskilt i samband med ryggvridning, kan innebära betydande skaderisk.

Stegar och bockar används ofta i samband med buss- och lastbilslackering. Användandet av stegar bör därför minimeras till förmån för ministällningar som är betydligt bättre och säkrare.

För att ditt arbete skall kunna utföras så effektivt och säkert som möjligt, tänk på att:

- Arbeta i en så bekväm arbetsställning som möjligt, undvik arbete ovan axelhöjd.
- Använda handverktyg med fullgod vibrationsdämpning.
- Ta korta pauser ofta vid påfrestande arbeten, stretcha vid behov.
- Undvika tobak (cigaretter, snus) vid arbete med vibrerande handverktyg.

Personlig skyddsutrustning

En personlig skyddsutrustning är inte bara skyddsmask och andra typer av andningsskydd. Här ingår också skyddshandskar, overaller, glasögon, hörselskydd med mera.

Personlig skyddsutrustning kan inte helt ersätta annan skyddsutrustning, som t ex användandet av punktutsug eller inkapsling av föroreningskällor.

Andningsskydd

Vilket andningsskydd som ska användas beror på vilka kemiska ämnen och vilka halter av dessa ämnen man utsätts för. Tryckluftsmatad andningsapparat rekommenderas vid arbete i lackbox och vid målning med isocyanathaltiga färger. Det kan vara en fördel att använda tryckluftapparat även vid andra arbeten eftersom den är lättare att andas i än t ex en filtermask.

Vid måttliga föroreningshalter är ofta en filtermask tillräcklig. Masken ska ha bra passform. Har man skägg är det svårt att få masken att sluta tätt mot ansiktet, risken för inläckage ökar och skyddet kan därför försämrast påtagligt.

Vid val av rätt andningsskydd till olika arbetsuppgifter kan man med fördel ta råd av sin leverantör, sin företagshälsovård eller sitt förbunds arbetsmiljöhandläggare.

Hörselskydd

Hörselskydd som används tillsammans med andningsskydd ska vara utformade så att andningsskyddet inte försämrar effekten på hörselskyddet och vice versa. Öronproppar kan ibland vara det enda alternativet tillsammans med andningsskydd.

Ögonskydd

Upptappning och spädning av färg, rengöring av utrustning och målning av tak är exempel på arbetsmoment där det finns risk för stänk i ögonen. Vid sprutmålning kan också färgdimma irritera eller skada ögonen.

Lämpliga ögonskydd kan vara svåra att finna när det gäller sprutmålning eftersom ögonskyddet snabbt sätts igen av färgdimma och sikten försämrast.

Antistatbehandling av siktrutan och avdragbara folieskikt hjälper i viss mån mot detta. En bra ventilation i sprututrymmet bidrar också till att hålla siktrutan ren. Vid val av ögonskydd är det viktigt att välja material som tål den rengöring som krävs. Glöm inte att vissa plastmaterial kan förstöras av organiska lösningsmedel.

Skyddskläder

Vid sprutmålning rekommenderas skyddskläder som overall, skyddshuva, lösärmar samt handskar. Overallen kan vara av engångstyp.

Hudvård

Hudkontakt med färg bör undvikas, men om det inte går bör man tvätta av färg från huden så snabbt som möjligt. Varmt och kallt vatten, hudrengöringsmedel, tvål och engångshanddukar rekommenderas. Använd inte organiska lösningsmedel, som t ex thinner eller lacknafta, för hudrengöring! Om huden smörjs in med skyddssalva eller fett före arbetet underlättas rengöringen efter utfört arbete.

”Vi har som ett led i det systematiska arbetsmiljöarbetet låtit alla anställda få varsin personlig arbetsvagn där bl a den personliga skyddsutrustningen förvaras. Vagnarna har resulterat i att de anställda har bättre ordning och lättare tillgång till sin skyddsutrustning.”

billackeringsföretaget Lackis Ove Degerman i Skellefteå

Kemiska arbetsmiljörisker

De kemiska produkter som utgör de största hälsoriskerna i ett lackföretag är härdplaster, särskilt då isocyanater, samt organiska lösningsmedel.

Till varje kemisk produkt som köps in ska ett säkerhetsdatablad följa med. Detta blad ska vara skrivet på svenska och innehålla uppgifter bl a om vilka ämnen produkten är sammansatt av, vilka farliga egenskaper den kan ha och hur man bäst skyddar sig vid hantering av produkten.

Vid arbete med härdplaster/isocyanater ska arbetstagaren beredas utbildning för dessa arbetsuppgifter.

Härdplaster

Härdplaster är samlingsnamnet för epoxi-, ester-, uretan-, akrylat-, cyanoakrylat-, amino- och fenolplaster och kan enklast beskrivas som att de består av 2 delar – härdare och bas. Generellt kan sägas att färdigtillverkade härdplaster inte innebär några hälsorisker vid normal användning. Många ämnen som används för framställning av härdplaster kan emellertid vara mycket reaktiva. Sålunda kan vissa hartser, t.ex. epoxi-, fenol- och akrylat-hartser, framkalla starka hudallergiska effekter. Bland härdarna finns också många föreningar, som kan ge upphov till hudallergier. Dessutom kan många av härdarna även ge upphov till irritationer på huden och i ögonen.

Vid stark upphettning (d v s vid mer än 150° C) av härdplaster och vissa härdplastkomponenter samt av blockerade isocyanater bildas rök med hälsofarliga sönderfallsprodukter. Om denna rök inandas kan det medföra allvarliga hälsorisker.

Isocyanater

Isocyanat är en härdplastkomponent som bl a förekommer som härdare i billacker och lim. Efter härdningen bildas polyuretanplast, s k PUR-plast. Isocyanater kan vid mycket låga halter ge överkänslighet i andningsvägarna, påverka lungfunktionen och i vissa fall utveckla astma.

I en lackverkstad förekommer isocyanater främst vid lackering och limning, så kallad "kall hantering", se vidare på sid 30.

Organiska lösningsmedel

Gemensamt för alla lösningsmedel är att de kan användas för att lösa fett. Därför är de så användbara. Samtidigt kan de vara hälsofarliga om man handskas felaktigt med dem. Thinner och lacknafta är exempel på organiska lösningsmedel. Ett annat exempel är styren, ett ämne som ingår i polyesterplast samt spackel.

Förklaringen till att lösningsmedel kan vara hälsofarliga är människokroppens uppbyggnad. Kroppens organ är uppbyggda av olika celltyper. Hjärnan, levern och njurarna är exempel på organ som är uppbyggda av fettceller. Dessa kan särskilt lätt ta upp fettlösliga lösningsmedel med skadlig påverkan. Långvarig exponering av lösningsmedel kan ge obotliga nervskador. Lösningsmedel löser även vårt naturliga skyddande hudfett vilket kan resultera i torr spröd hud och därmed även ge upphov till besvärliga sår och infektioner.

Arbetsgivare och arbetstagare bör tillsammans gå igenom den information som finns om de kemiska produkter som används på företaget (se bl a produkternas säkerhetsdatablad) och om det är möjligt byta till produkter som är bättre ur hälso- som miljösynpunkt. Vid denna genomgång kan man med fördel ta hjälp från exempelvis företagshälsovården.

Arbetsställningar och tunga lyft

Besvär eller skador i muskler och leder är en av de vanligaste orsakerna till att människor är borta från arbetet. Ett stort arbetsmiljöproblem idag är ryggbesvär till följd av för alltför tunga, långvariga och/eller ensidiga belastningar.

För att komma åt dessa problem krävs insatser inom flera olika områden. I första hand gäller det att minska graden av upprepning och begränsa den tid som arbetstagaren utför ett visst arbetsmoment. Fysiska eller tekniska åtgärder räcker inte alltid, om arbetet inte helt mekaniseras, utan någon form av ändring av den anställdes arbete är oftast nödvändig.

Genom att ändra arbetets uppläggning kan arbetstagaren påverka det egna arbetet, vilket ökar möjligheterna till variation och delaktighet.

Arbetsrotation

Arbetsrotation innebär att man i princip byter mellan skilda arbetsuppgifter med likartat innehåll. Om man inför arbetsrotation är det viktigt att detta verkligen medför variation av arbetsbelastningen.

”Vi upplever att vi har en ganska bra arbetsrotation, särskilt bland billackerarna som har ett rullande schema: 1 vecka sprutmålning, 1 vecka färgblandning, 1 vecka justering/avsugning, 1 vecka sprutmålning o s v.”

Lassessons Billackering i Eskilstuna

Arbetsutvidgning

Arbetsutvidgning innebär att flera olika arbetsuppgifter förs samman till en och samma medarbetare, där ordinarie arbete kompletteras med andra arbetsuppgifter, som t ex underhåll och rengöring, vilket skulle innebära att arbetstagaren utför en större del av ett produktionsflödet än normalt.

Det kan även innebära att arbetstagaren har fler arbetsuppgifter med olika skicklighets- och kvalifikationskrav, t ex viss planering av arbetets uppläggning, kontroll av arbetsresultat eller kundkontakter.

Arbetspassens fördelning över dagen bör ses över. De enskilda arbetspassen ska helst vara korta, utspridda över arbetsskiftet och varvade med annat arbete, korta raster och pauser.

Ett bra sätt att organisera sitt arbete är att man kan:

- växla mellan olika arbetsuppgifter,
- växla mellan att utföra arbetsuppgiften sittande och stående,
- ta kortare pauser för återhämtning då man själv känner att det behövs,
- välja eller anpassa arbetstempo,
- utan besvär hantera hjälpmedel, som lyftar av olika slag,
- få hjälp av annan person vid behov, t ex vid tunga lyft, samt
- vara med och påverka inköp av utrustning och införande av nya arbetsmetoder utifrån egna erfarenheter.

”Vi har löst arbetsrotationen bland billackerare på följande sätt. Våra billackerare har god arbetsrotation i och med att de följer bilen från maskning till avsyning, vilket vi tror är ett ganska unikt arbetssätt i branschen.”

bil- & industrilackeringsföretaget Runlack i Ängelholm

Ensamarbete och risker

Ensamarbete kan innebära särskilda risker. Den anställde måste få tillräckligt med utbildning och information för att kunna arbeta ensam.

En god tumregel för ensamarbete är att arbetsgivaren vidtar åtgärder så att den som utför arbete ensam inte löper större risk för skada än om flera gemensamt utför samma arbete.

Viktigt att tänka på:

- Det är större risk för olycksfall om ensamarbete utförs nattetid, jämfört med ensamarbete under dagtid.
- Minderårig (personer under 18 år) får inte arbeta ensam, om arbetet innebär påtaglig risk för kroppsskada eller stark psykisk påfrestning.
- Vid ensamarbete är mobiltelefonen ett bra hjälpmedel. Närmaste chef kan lätt komma i kontakt med den medarbetare som utför ensamarbete och med jämna mellanrum kontrollera att allt är i sin ordning. Medarbetaren i sin tur kan komma i kontakt med närmaste chef i händelse av tillbud eller olycka.

Minderåriga

En person som inte fyllt 18 år är minderårig. Minderåriga saknar djupare erfarenhet från arbetslivet och har därför inte samma möjlighet som vuxna människor att göra bedömningar av risker och konsekvenser av olika handlingar.

För att en minderårig ska kunna arbeta säkert måste han få all den kunskap som behövs. Arbetsgivaren har ett särskilt ansvar att avpassa informationen till ålder och mognad. De elever som går fordonstekniskt program och som gör yrkespraktik på företag är oftast minderåriga.

Första hjälpen och krisstöd

Första hjälpen och krisstöd behövs när en person skadas eller blir akut sjuk. Det krävs därför att det finns en beredskap för detta på arbetsplatsen.

Det första arbetsgivaren bör göra är att se över vilka risker som finns i verksamheten och, om möjligt, bilda en beredskapsgrupp. Därefter bör en beredskapsplan upprättas. Av planen ska det framgå hur arbetsuppgifter fördelas, t ex vem som kan ge första hjälpen, vem som kontaktar anhöriga och tillkallar ambulans, vem som ser till att krisstöd ordnas, o s v.

Alla anställda bör skriftligt ange vilka de närmast anhöriga är och var arbetsgivaren kan nå dem.

Tänk på att det bör finnas anslag med uppgifter om:

- var utrustning för första hjälpen finns
- vem som kan ge första hjälpen
- larmnummer
- adress till arbetsstället för att kunna vägleda ambulans

Företagshälsovården kan hjälpa till med utbildning i första hjälpen och anpassa den efter företagets behov.

Introduktion av nyanställda

Det är viktigt att den nyanställde känner sig välkommen på sin nya arbetsplats. Ett varmt mottagande medför ofta en bestående positiv inställning till arbetsuppgifterna och till omgivningen.

Företaget bör på lämpligt sätt introducera den nyanställde på sin arbetsplats. Introduktionen handlar om att företaget på ett aktivt sätt gör den nyanställde bekant med sin nya omgivning genom att informera om företaget, skrivna och oskrivna interna regler, presentera viktiga kontaktpersoner samt de närmaste arbetskamraterna.

Ett bra sätt att introducera en nyanställd är att denne får en fadder/handledare. Faddern/handledaren tar hand om den nyanställde och visar tillrätta. När en ny medarbetare introduceras i lackföretaget är det viktigt att han eller hon får information om:

- Företaget, personalen och vilka arbetsuppgifter som ska utföras.
- Vem som ska vara fadder/handledare under introduktionen.
- Vilka informationsrutiner råder på företaget.
- Företagets arbetsmiljöpolicy och arbetsmiljöarbete, vem som är ansvarig för vad, vem som är skyddsombud och vilka rutiner/regler som gäller för företaget.
- När ett uppföljnings-/avstämningssamtal ska hållas, så att faddern/handledaren och den nye medarbetaren kan "bocka av" att introduktionen innehållit ovanstående punkter.

Samordningsansvar

När två eller flera företag utför arbete vid gemensamt arbetsställe ska ett av dessa företag, vanligtvis det företag som råder över arbetsstället, ansvara för samordningen av skydds- och arbetsmiljöfrågorna.

Syftet med denna samordning är att minimera att dessa frågor "faller mellan stolarna" och därmed skapar onödiga olycksfallsrisker. Observera att den som utses till samordningsansvarig inte tar över arbetsgivaransvaret för de andra företagen. Detta ansvar ligger fortsatt kvar på respektive arbetsgivare.

Som samordningsansvarig ska man:

- Informera de andra företagens personal om lokala ordnings- och säkerhetsföreskrifter samt upplysa om vem som är samordningsansvarig på det gemensamma arbetsstället. Ett väl synligt anslag med vem som är samordningsansvarig ska därför sättas upp.
- Informera personal i de andra företagen om rutinerna för utrymningslarm, om utrymningsvägar och var återsamlingsplatsen finns.
- Informera personal i de andra företagen om var första hjälpenutrustning finns och vem/vilka som har genomgått första hjälpenutbildning.
- Se till att personal i de andra företagen får de instruktioner de behöver för att kunna arbeta på ett säkert sätt med den utrustning, de verktyg, de maskiner m m. som hanteras på det gemensamma arbetsstället.
- Genomföra regelbunden tillsyn för att förvissa sig om att de andra företagens personal har goda förutsättningar att kunna arbeta utan risk för ohälsa eller olycksfall.

Exempel på situationer där samordningsansvar ska tydliggöras:

- Arbetsställen där ni har egen anställd personal och annan arbetsgivare bedriver liknande verksamhet (bilreparationer i gemensamma eller angränsande utrymmen, gemensamma lager eller uppställningsplatser).
- Arbetsställen där ni anlitar tillfälliga eller långvariga entreprenörer för er verksamhet, som t ex elektriker, ventilationstekniker och lokalvårdare.

Samordning av förebyggande skyddsåtgärder på gemensamt arbetsställe enligt Arbetsmiljölagen

Samordningsansvarig för arbetsmiljön

ansvaret för samordning av förebyggande skyddsåtgärder på detta arbetsställe är

Oskar Johansson
Oskar Johansson

Årlig sammanställning av skador

(arbetsolyckor, arbetssjukdomar) samt allvarliga tillbud

Fyll i tabellen varje år. För små företag och företag med få arbetsskador är detta inte speciellt besvärligt.

	2003	2004	2005	2006	2007
Antalet arbetsolycksfall under året, som lett till en dags sjukskrivning eller mer	_____	_____	_____	_____	_____
Totala antalet sjukskrivningsdagar på grund av arbetsolycksfall	_____	_____	_____	_____	_____
Antalet anmäla arbetssjukdomar som lett till en dag sjukskrivning eller mer	_____	_____	_____	_____	_____
Totala antalet sjukskrivningsdagar på grund av arbetssjukdomar	_____	_____	_____	_____	_____
Antalet allvarliga tillbud	_____	_____	_____	_____	_____
Antal anställda	_____	_____	_____	_____	_____
Skadefrekvens ¹⁾	_____	_____	_____	_____	_____

Antalet anställda är beräknat som (kryssa för det som använts!)

- medeltalet anställda under året, oavsett arbetstid
- totalta antalet anställda under året, oavsett arbetstid
- _____ (annat sätt, ange metod)

¹⁾ skadefrekvens beräknas som

$$\frac{\text{antalet arbetsskador} \cdot 1000}{\text{antal anställda}}$$

Skadefrekvensen anger antalet arbetsskador per tusen anställda, oavsett arbetstid.

Anpassad hälsoundersökning, lackerare

Blankett, sid 1 av 2

Anpassad hälsoundersökning - Lackerare

Enligt kollektivavtal mellan Motorbranschen Arbetsgivareförbundet och Svenska Miljöförbundet skall, tills företaget anslutit personalen till företagshälsvårdscentral eller likvärdigt, arbetsgivaren varitansatt är anordna och bekosta en anpassad hälsoundersökning av samtliga anställda.

För att den anpassade hälsoundersökningen skall ge ett entydigt svar på eventuella skaderisker i yrket är det värdefullt att undersökningen, oavsett var den utförs, blir så likformig som möjligt. Parterna har vid förhandlingar godkänt en undersökningsmodell, "Anpassad hälsoundersökning - lackerare", som vägledning för företag, anställd och läkare. Arbetsgivaren svarar i samband med denna undersökning för såväl förelagd arbetsförmåstjänst och reskostnader som för undersökningskostnader.

Som komplement till "Anpassad hälsoundersökning - Lackerare" ingår även en påminnelse avseende lagstadgad utökad medicinsk och medicinsk kontroll.

Undersökningen avser:

- Nyanställningsundersökning, anpassad hälsoundersökning
- Anpassad hälsoundersökning
- Lagstadgad medicinsk kontroll/medicinsk kontroll där
hårdplaster, bly och/eller vibrerande verktyg hanteras

Anmärkning

Se 1 nedan!

Se 1 nedan!

Se baksida!

Namn	Personnummer
Företag	
Systemställning	Längd Vikt BMI (vikt i kg / längd x längd i m)

Kontroll	Resultat	Kontroll	Resultat
Blodprov		Blodtryck	
B-Hb (blodvärde)	Syn
GOT (leverfunktionsprov)	Hörsel
GPT (leverfunktionsprov)	Spirometri (Lungfunktionstest, erf AFS-Hårdplaster)	
B-Pb (blyhalt i blod)	VC
Urinprov		FEV 1,0
U-protein (äggvita)		
U-glykos (socker)		
U-blod (blod i urin)		
U-nitrit (bakterier)		

1. Efter läkares bedömning	Fortsatt utredning/ anmärkning	Resultat, kommentar
Sr, sänkningsreaktion alt. CRP ("snabbsänkningsreaktion")	☐ Ja ☐ Nej
EKG	☐ Ja ☐ Nej
Annat	☐ Ja ☐ Nej

Anpassad hälsoundersökning

Blankett, sid 2 av 2

Lagstadgad utökad medicinsk kontroll

Arbete med hårdplastprodukt?

- PUR/isocyanater, cyanoakrylater,
organisk syraanhydrid
(TJÄNSTBARHETSINTYG) Ja Nej

Se Arbetsmiljöverkets
föreskrift "Hårdplaster"
(se www.av.se)

- epoxi, akrylater, amino-/fenoplaster Ja Nej

Lagstadgad medicinsk kontroll

Arbete där bly hanteras? (t ex färger innehållande bly)

Ja Nej

Se Arbetsmiljöverkets
föreskrift "Bly"
(se www.av.se)

Arbete med vibrerande verktyg eller maskiner?

Ja Nej

Se Arbetsmiljöverkets
föreskrifter "Vibrationer"
(se www.av.se)

Exempel på Tjänstbarhetsintyg och rapport över utökad medicinsk kontroll, enligt 18 och 19 §§ i Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter om hårdplaster (AFS 1996:4).

Den undersökte skall sysselsättas/är sysselsatt i **arbete som medför exponering av isocyanater** och omfattas av Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter om hårdplaster.

Undersökning på grund av inträde i arbete som anges i 18 §.

Ny undersökning enligt 19 § på grund av arbete som anges i 18 §

sedan.....(år, månad)

Arbetstagare:

Namn.....

Adress.....

Telefon.....

Arbetsställe:

Namn.....

Adress.....

Telefon.....

Läkarens bedömning:

Den undersökte kan påbörja/fortsätta i arbete

som anges i 18 § (AFS 1996:4)

Ja Nej

Tidpunkt för nästa medicinska kontroll

Undersökande läkare

Namnteckning.....

Namnförtydligande.....

Mottagning, klinik eller motsv.....

Telefon.....

Anmälan olycksfallstillbud/mindre skada

Anmälan avser:	Tillbudet/skadan inträffade
Företag.....	På/vid/i.....
Avdelning.....
Namn.....	Tid.....dagen den/....2004 kl.....
Arbetsskadeanmälan ☐ Ja ☐ Nej	

1) Vid vilket arbetsmoment inträffade tillbudet/skadan?

.....

2) Vad hände?

.....

3) Vad orsakade tillbudet/skadan?

.....

4) Vilken personskada eller allvarlig olycka kunde ha inträffat?.....

.....

5) Hur kan man undvika att tillbudet/skadan upprepas?.....

.....

6) Vilka åtgärder kommer att vidtagas?.....

.....

7) Övriga kommentarer

.....

Delgivits Arbetsledning Skyddsombud Skyddskommitté Arbetsmiljöinspektionen (sign)

..... Datum

..... Chef/arbetsledare

Isocyanater – Kall Hantering

Lackering, Limning

Förekomst 2-komponentlack, PUR (Polyurethan)-lim, -plast, & -skum. Cyanoakrylat är vanligt förekommande produktnamn.

Risker Produkterna kan vara skadliga vid inandning av ångor eller dimma bildad vid sprutning. Undvik långvarig hudkontakt, vilket kan framkalla eksem och eventuellt bidra till överkänslighet i luftvägarna.

Läs alltid informationen på säkerhetsdatabladet!

Arbetsregler Sörj för god ventilation när produkten hanteras. Använd blandningsrum, blandningsskåp eller punktutslug. Sprutmålning ska normalt ske i särskilt utrymme. Arbete som medför sprutning ute i lokal där flera vistas kan ske om det förläggs tidsmässigt förskjutet (efter normal arbetstid).

Personlig skyddsutrustning Om ovan nämnda åtgärder är otillräckliga, använd andningskydd. För arbeten där sprutmålning sker krävs vanligen tryckluftsmatat andningskydd. För övriga arbeten, utan särskild ventilation, där sprutning inte pågår ges sk kombifilter med partikel och kolfilter tillräckligt skydd. Använd engångshandskar där kontakt med produkten inte kan undvikas.

Särskilda regler För isocyanatarbete finns särskilda regler beträffande medicinsk kontroll (bl a tjänstbarhetsintyg), utbildning, skyltning m m. Den medicinska undersökningen ska ske före första anställning och sedan vartannat år. Se vidare Arbetsmiljöverkets författningssamling, AFS, Härdplaster och Medicinska kontroller.

Hygien Undvik att äta, röka eller snusa i samband med arbete som medför kontakt med härdplast. Damm, som innehåller härdad PUR kan sönderdelas och återbilda isocyanat om det kommer i kontakt med exempelvis cigarettglöd. Ofrivillig hudkontakt med PUR avtvättas omedelbart med tvål och vatten – undvik lösningsmedel!

Enkel vägledning avseende lämpligt handlings sätt vid ovan rubricerade arbeten. För utförligare information hänvisas till föreskrifter och branschundersökningar

Stort tack!

Motorbranschens Arbetsgivareförbund och Svenska Målareförbundet vill passa på och tacka alla chefer och anställda, skyddsombud och fackliga förtroendemän som gjort det möjligt att färdigställa denna guide för arbetsmiljöarbete inom lackföretag, dels de som var behjälpliga i förarbetet med enkätstudien och dels de som tog emot oss och på ett förtjänstfullt sätt svarade på frågor vid våra gemensamma studiebesök.

Guide för lackföretagets arbetsmiljöarbete är framtagen i samarbete mellan
Motorbranschens Arbetsgivareförbund och Svenska Målareförbundet

Motorbranschens Arbetsgivareförbund
Box 1621
111 86 STOCKHOLM
tel 08-762 71 00
fax 08-611 46 99
info@transportgruppen.se
transportgruppen.se

Svenska Målareförbundet
Box 1113
111 81 STOCKHOLM
tel 08-587 274 00
fax 08-587 274 99
info@malareforbundet.a.se
www.malareforbundet.a.se